

ונראה שהוא מדברי הרמ"א מה שהוסיף לבאר
ראיית מהרי"ו מחזקיה.

עיבר גיסן בניסן. יש לעיין הא אמרינן בסנהדרין
(יח ז) ולא מלך וכהן גדול בעיצור שנה,
ואיך יתכן שחזקיה המלך עיבר את השנה. ואין
לומר דמשום שהוא היה המלך לכן נקראת על
שמו, אף שזאמת לא השתתף הוא עצמו בדין
העיצור. דמהגמ' כאן וכן מסנהדרין (יז ז)
מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה
מפני הטומאה וביקש רחמים על עצמו כו',
משמע שהוא עצמו היה בקוד העיצור. שו"ר
בפתח עינים פסחים (נו א) שהציא להקשות כן,
וע"ש מה שכתב לתרץ.

ותמוהים לי דברי הרד"ק בדעה"י-א (יב, לב)
בפסוק ומזני יששכר יודעי צינה
לעמים, שכתב וזכר ענין זה בזה המקום, כי לרץ
המלך אליהם להתייעץ עמהם, כי על פי המלך
היה נעשה העצור והקציעות בדבר חזקיה המלך
ע"כ, ולע"ג.

וע"ע במד"ר פ' בא (פט"ו, כ), וכן בימי שלמה
כשהיה שלמה מעבר את השנה היה מכניס
שבעה זקנים לפניו כו'. ובהגהות הרש"ש שם
כתב, דמה שהיה שלמה שם אינו אלא לפרסומי
מילתא אבל לא לדון דהא אין מושיצין את המלך
כו' ע"ש. ועיין בפתח עינים פסחים שם שרצה
לתרץ כעין זה על חזקיה, ושם חזר בו וכתב
שהוא דוחק ע"ש. ועל פי מה שהציא בפתח
עינים שם, דבימי חזקיה אכתי לא גזור הך גזירה
דאין מושיצין מלך בעיצור שנה, יתיישב גם בהך
דשלמה.

עיבר גיסן בניסן ולא הודו לו. הרד"ק
בדעה"י-ב (ל, ז) הקשה, ממה דכתיב שם
ויועץ המלך ושריו וכל הקהל צירושלם לעשות
הפסח בחודש השני, משמע כי הודו לו בזה ע"ש.
וראיתי בשו"ת שאל ומשיב מהדו"ק ח"ב (סימן
ה'), שכתב ליישב שנלמד דלא הודו לו, מהא

דכתיב בדעה"י שם (כט, כז) ויאמר חזקיהו
להעלות העולה להמזבח וגו', ואמרו בערכין (יא
ז) דעולת ר"ח הוה, וקא מיבעיא ליה אי קבעו
רצנן החודש ניסן בזמנו או דחיהו, אלמא דלא
הודו לו מהעיצור ע"ש. ועיין בהגהות הריעב"ץ
ערכין שם שכתב ג"כ דמזה נלמד שלא הודו לו
ע"ש. ותמיהני דהרי לא קאי הכי במסקנא שם
דמיבעיא ליה לחזקיה, אלא מידי דהוה אשליחא
דציבורא דממליך, ומיירי בעולת תמיד של כל יום
ע"ש. ולפי זה אין שום ראיה מהתם, ול"ע.

ולע"ג נראה דחז"ל דייקו מלשון הכתוב שם,
ויועץ המלך ושריו וכל הקהל צירושלם
לעשות הפסח בחודש השני וגו', וישר הדבר
בעיני המלך ובעיני כל הקהל. ולא כתוב ובעיני
השרים, והיינו שנתיעץ בזה בדעת השרים ולא
הודו לו, וישר הדבר בעיני המלך ובעיני כל
הקהל, אבל לא בעיני השרים. ומה שכתוב שם
אח"כ, לעשות מצות המלך והשרים בדבר ה',
היינו על עיקר הדבר לעשות הפסח שזמן רב לא
עשו אותו כמו שכתוב שם, אבל על העיצור לא
הודו לו.

וראיתי להחמ"ס בספר תורת משה מהדו'
תליתאי (פ' פנחס בפסוק בחודש
הראשון בארבעה עשר יום), שכתב ליישב קושית
הרד"ק כמו שכתבנו, דשריו היינו הסנהדרין
החכמים, ויועץ אחס אס לעבר השנה, ולא
הסכימו לו ולכן בפסוק שאח"כ כתוב וישר הדבר
בעיני המלך והקהל, והשמיט שריו שצעיניהם לא
ישר ע"ש. וכן ראיתי להרד"ל צביאורו לפרקי
דר"א (פ"ט אות ל') שכתב כן ליישב קושית
הרד"ק ע"ש.

וראיתי להמלצ"ס בדעה"י שם, שכתב ויועץ
המלך ושריו וגו' ולא החכמים. וכנראה
שנתכוון ליישב בזה קושית הרד"ק. אמנם מדברי
המהרש"א כאן בד"ה סתם מי גיחון, נראה
שהבין שהחכמים הם בכלל שריו ע"ש. וע"כ ז"ל
כמו שכתבנו.

והיינו דריב"ל ב'. בספר אש דת עה"מ
למהר"ם אלפאנדרי ז"ל פ' וארא (ע' סו
בהנדה"מ), תמה דמה ראה מיימי מממרא
דריב"ל, הרי אינו משנה או ברייתא ע"ש. אמנם
כ"ה דרך הש"ס בכמה מקומות לומר כן אף
מאמורא לאמורא, עיין לעיל (ה' א) והיינו
דרשב"ל, חולין (ס' ז) והיינו דאמר ר"פ, גיטין
(נו ז) והיינו דאמר ר"א, ע"ז (ד' א) והיינו
דאמר ר' אלכסנדר, ושם והיינו דאמר רבא,
ועוד. ומצינו שאומר כן מאמורא לברייתא, בע"ז
(נד ז) והיינו דאמר ריש לקיש, ועיין ברש"י שם.
ובעיקר מה שהזכיר האש דת, דהיכא דקאמר
והיינו ב', הכוונה להביא סיוע למימרא
הקודמת, אינו מוכרח כלל. וראיתי להרחיד"א ז"ל
במראית העין נדה (לא ז) שכתב כלל חדש בזה,
דכשאומר הש"ס לשון זה והיינו דאמר ר' פלוני,
מורה דעד עתה לא היתה מוצנת אותה המימרא,
ועתה עם מה שאמר מקודם נבין היטב המימרא
ההיא. וז"ש והיינו דאמר ב', דאחרי ששמענו
המימרא הקודמת הצא נצא להזכיר מה שאמר
ר"פ ע"ש. וזוהי יתפרש היטב מ"ש כאן והיינו
דריב"ל ב' אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום
מר הוא לו, דמקודם לא ידענו מה הוא מר לו.
ולפי מימרא דר' יוחנן דלעיל, מובן שהוא מר לו
מה שחלו לו בזכות אחרים.

הרצאה ליהנות יהנה באלישע ב'. צפתה עינים
כאן הביא מספר זרע בירך ח"ג עמ"ס
ברכות שכתב, דאלישע לא ידע שם המפורש ולכן
נהנה, דהיודע שם המפורש אסור לו ליהנות משל
אחרים כמ"ש בירושלמי יומא (פ"ג ה"ז) וצקהלת
רבה (פ"ג, יא). וכתב הרחיד"א על דבריו, דליתא
דודאי ידע, ואישתמיטתיה מש"כ בפסקי מהר"ם
ריקאנטי (סימן סו) בפשיטות דאלישע ידע, וכן
הוא ברור ופשוט אין צו ספק ע"כ.

והנה בריקאנטי שם כתב, היודע השם הנכבד
והנורא צריך שלא יהנה משל אחרים ב',
וקשה לריא"ז מדאמר הרוצה ליהנות יהנה

כאלישע ואלישע פשיטא דהוי ידע, ושם ר"ל
אסור ליהנות בתורת נדקה, אבל דורון דרך כבוד
דילמא שרי, כך פירש ריא"ז. וצמעה צללאל על
הריקאנטי שם כתב, מ"ש דאלישע פשיטא דהוי
ידע, כמ"ש האלשיך במלכים-ב (ב, כד) ויקללם
בשם ה', דקללם אלישע בשם מ"צ ולזה נהרגו
מ"צ ילדים ע"ש. וראיתי ברבינו בחי' פ' שמות
(ב, יב), שכתב ג"כ שאלישע קלל את הנערים
בשם בן מ"צ אותיות ולכן נהרגו מ"צ ילדים
ע"ש. וכ"כ הרמ"ז ל' בשער הגלגולים (הקדמה
לב) ע"ש. ויש להעיר ממש"כ המהרש"א בסוטה
(מו ז), שלא קללם בפה אלא בראה לצד ע"ש.
אמנם מלאכי בזה"ק ח"א בהקדמה (דף ז'
ע"ב), שאלישע החיה בן השונמית ע"י שם בן
ע"ב ע"ש. והוא מקור נאמן למש"כ הריקאנטי
דאלישע היה יודע השם המפורש. וקצת ז"ע על
הרחיד"א שלא הזכיר מדברי הזהר, שמפורש
דאלישע ידע השם המפורש.

וראיתי בשו"מ חתם סופר או"ח (סימן קלו -
קנח), שהקשה במ"ש במגילה (כו א)
הגדולות אשר עשה אלישע ברחמי הוא דעבד,
מנ"ל להש"ס דהגדולות שעשה אלישע לא היה
ע"י שמות והשבעות. וכתב עפ"י דברי הירושלמי
הנ"ל דיודעי השם צריך שלא יהנה משום אדם,
והרי אמרו חז"ל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע,
נמצא דהיה פשוט לר' יוחנן דאלישע לא השתמש
בשם כיון שנהנה ע"ש. ויש להעיר טובא בדברי
החת"ס, ועיין בליקוטי הערות שם מכמה ספרים
מה שנו"נ בדבריו, וכולם לא העירו מדברי הזהר
הנ"ל שמפורש שאלישע השתמש בשם המפורש.
ומלאכי עוד בזה"ס עה"מ (בהפטרות לפ' וירא),
שדקדק בזה דכתיב גבי אלישע כשהחיה את בן
השונמית, ויצא ויסגור הדלת בעד שניהם ויתפלל
אל ה', דלמה לא שם המשענת על פני הנער כמו
שזוהי לגיחזי, וכתב דודאי כשאמר לגיחזי לשים
המשענת מסר לו שמות ויחודים לזה, ואלישע לא
היה יכול להשתמש בשמות כמ"ש דהנהנה משל
אחרים אסור לו להשתמש בשמות, ולכן לא היה

יכול לפעול רק ע"י תפלה ע"ש. ולפי האמור
דבריו ז"ע.

גם ז"ע דברי החת"ס, דכיון דאלישע הוה ידע
השם המפורש, כמש"כ בעצמו שמסר לגחזי
השמות ויחודים לזה, שוב היה אסור לו ליהנות
מאחרים, דהרי לא אמרו חז"ל שהנהנה משל
אחרים אסור לו להשתמש בשמות, אלא אמרו
שהיודע השם אסור לו ליהנות מאחרים דילמא
קטל ליה לבר נש, וז"ע. והעירוני בזה למש"כ
בספר זכרון למשה בהסכמת האצד"ק ערלוי
שהביא בשם החת"ס ז"ל, שאמר "תאמין לי שיש
צנחי ליצור ע"י השמות והערופים גולם בלי
התאמנות יתירה כו', אך עיקר הסיבה של
מניעתי לאחוז בדרכי זה, הוא מהירושלמי
הידוע שמי שנהנה מאחרים אסור להשתמש
בשמות הקדושים" ע"ש. ומה נראה בדעת
החת"ס שהבין דדוקא מי שמשתמש בפועל
בשמות אסור לו ליהנות מאחרים, אבל משום
ידיעה בלבד לא נאסר לו ליהנות מאחרים,
וז"כ. וע"ע צחת"ס עה"ת צראשית (ע' רנג).

וראיתי בהגהות מהרש"ס עמ"ס מגילה (כו א'),
שכתב שם המגיה דעל כרחך אלישע לא
החיה את בן השונמית ע"י שם אלא ע"י תפילה,
דאם חי ע"י שם לא היה צו כח הדיבור, כמ"ש
בסנהדרין (סה ב) דהנזיר ע"י ספר יצירה אינו
מדבר ע"ש. והנה אם כי אינו מפורש בפסוק
שהיה מדבר, מ"מ מלבד דלא מסתבר לומר שהיה
אילם, גם הרי איתא בזוהר בהקדמה שם דבן
השונמית איהו חזקוק הנביא ע"ש, ועל כרחך
שהיה לו כח הדיבור. אמנם דבריו ז"ע, מה
שמדמה ענין זה מי שהחיו אותו ע"י שם, לאדם
שנוצר ע"י ספר יצירה, ויש מקום טובא לחלק
בזה, דבדאי מי שנוצר ע"י ספר יצירה אין צו
כח הדיבור, ובשאלת יעב"ץ ח"ב (סימן פב) כתב
דגם אינו שומע ע"ש. אמנם מי שחי ומת ושוב
החיו אותו ע"י שם, אפשר שחזר לקדמותו
בדיבור ושמיעה. וכבר הרגיש בעצמו שם שיש
מקום לחלק בזה, אלא שכתב דמ"מ יש לדמותו,

ומדברי הזוה"ק הנ"ל מבואר שא"א לדמותו,
שהרי אמרו שהחיהו ע"י שם והוא היה חזקוק
הנביא, הרי שהיה לו כח הדיבור. וכן מתבאר
מהמעשה הנורא המוצא בספר אור החמה על
הזוה"ק פ' תרומה (קלח ע"א), שהחיו להנער
ע"י שם, וסיפר כל המאורע ועי"ז ניצלו היהודים
מעלילת הישמעאלים, ואז הוסיפו בתפילת נשמת
המשיח אלמים והמפענח נעלמים ע"ש. וכן
מתבאר עוד מהמעשה המוצא במדרש תלפיות
(ענף אותיות דף כ' ע"א) ע"ש.

ובהאי ענינא דהיודע השם המפורש אסור לו
ליהנות משל אחרים. ראיתי עוד בשו"ת
שבות יעקב סוף ח"א בפאר יעקב עמ"ס ברכות
(כו ב), שכתב לפרש מ"ש נוקמיה לר' יהושע בעל
מעשה הוא, דאיתא במד"ר קהלת דמאן דהוא
בעל קבלת מעשיות אסור ליהנות משום אדם
כלום, דדילמא בעי מן בר נש ולא יהיב ליה ואזל
קטל ליה, וידוע דר' יהושע היה בעל קבלת
מעשיות וכדאיתא בספר יוחסין, וכן הוא בגמ'
דבכורות (ח' ב) גבי סבי דבי אחונא אמר שם
ותלא בין שמיא וארעא, ח"ש נוקמיה לר' יהושע
אעפ"י שהוא עני אפשר לגדלו משל אחיו, על זה
קאמר בעל מעשה הוא ואסור ליהנות משום אדם
ע"ש. וכעין זה כתב עוד בעיון יעקב בהוריות (י'
א) ע"ש.

וראיתי להרחיד"א בספר שער יוסף עמ"ס
הוריות שם, שהאריך לדחות דברי העיון
יעקב הנ"ל, ואכמ"ל. רק על דבר אחד אעיר
מש"כ הרחיד"א שם, שמ"ש שאין לו ליהנות משל
אחרים אינו אלא בשם המפורש, ומה שהיה עושה
ר' יהושע לא היה ע"י שם המפורש רק פעולות
אחרות ע"ש. וע"ע דברכי יוסף יו"ד (סימן רמו
אות כ'). ואני שמעתי ולא אבין, כיון דהטעם הוא
כמ"ש במדרש קהלת שם דילמא בעי מן בר נש
ולא יהיב ליה ואזל קטל ליה, א"כ מה נפ"מ אם
הוא ע"י שם המפורש או שמות אחרים כיון שיכול
להזיק את חבירו עי"ז. ובכורות שם איתא שר'
יהושע אמר שם ונתלה בין רקיע לארעא,

וצירושלמי סנהדרין (פ"ו ה"ו) שר' יהושע גזר על שרו של ים ובלעיה להמכשף ע"ש. ועיין בנשמת חיים (מאמר שלישי פכ"ט). ותו שמלאתי בשיטה מקובלת בכורות שם דגרס בגמ' אמר "שם המפורש" ע"ש, הרי שר' יהושע עשה פעולתו ע"י שם המפורש. ועיין בליקוטי הערות על החת"ס שם (אות ד'), בשם ספר אמרי יוסף שכתב ג"כ לחלק בין שם המפורש לשאר שמות, וע"ש מש"כ בזה. והנראה לענ"ד כתבתי. וע"ע בספר אוצר יד החיים (אות תתי).

ובגוף דברי הריקאנטי הנ"ל בשם ריא"ו, והציאו גם צים של שלמה חולין פרק אלו טריפות (סימן ט'), שכתב דרך בחירת נדקה אסור ליהנות, אבל דורון דרך כבוד שרי. הנה המעיין במקור הדבר צירושלמי ומדרש הנ"ל, יראה שלא מסתבר לחלק כן. וכן ראיתי להצרכי יוסף יו"ד (סימן רמו אות כ') שכתב שחילוק זה אינו מחוור ע"ש. ומלאתי באור זרוע הל' ק"ש (סימן ט"ו) [ונראה שמשם מקור דברי הריקאנטי], שכתב וז"ל וגם תימה על אלישע שהיה נהנה והיה לו מאתים זוז, ושמו אסור ליהנות בחירת נדקה, אבל דורון דרך כבוד אפילו לעשיר דילמא שרי. ומי שידע שם הנכבד צריך שלא יהנה משל אחרים דאמר צירושלמי כו', וקשיא אלישע ע"כ. חזינן דהחילוק בין ליהנות בחירת נדקה לדורון, כתבו לענין ליהנות מנדקה כשיש לו מאתים זוז, אבל לענין האיסור ליהנות משל אחרים כשיודע השם, לא כתב חילוק זה ונשאר בקושיא מאלישע. וע"ע ברמ"א יו"ד (סימן רג ס"א), שכתב כן לענין ליהנות מנדקה כשיש לו מאתים זוז דדרך דורון שרי, ומקורו מהגהות אשר"י בצרכות כאן והגהות מרדכי צ"ק פרק שור שנגח, והוצא צ"י שם. וע"ע בדרישה יו"ד שם. וכעת ראיתי בעמודי אש צחי' על הירושלמי (סוף יומא), שהעיר על הריקאנטי מדברי האור זרוע הנ"ל ע"ש.

סדין של פשתן הציעה לו. ז"ל דהיה שלא בפניו, דפניו אסור להשתמש באשה,

כמש"כ הרמז"ס (פכ"א מהל' אס"כ ה"ה) ובשו"ע אהע"ו (סימן כא ס"ה), אסור להשתמש באשה כלל כו', באיזה שמוש אמרו רחיצת פניו ידיו ורגליו והלצת המטה בפניו כו'. ועיין במגיד משנה שם שכתב, דתשמישים אלו אסור שהן דברים המציאים לידי קירוב, אבל שאר תשמישים מותרין, ומבואר בהרבה מקומות שהיו משתמשים בשפחות, ואמרו אמתיה דרבי כו' ע"כ. וראיתי במקורות וציונים על הרמז"ס (הוצאת פרנקל) שם, שהעיר על מש"כ הה"מ שהיו משתמשים בשפחות, ללא מלא היכן מבואר שהיו משמשות את האדם ע"ש. והנה מלבד דמהגמ' כאן מתבאר להדיא דהלצת המטה שלא בפניו שרי, מצינו עוד במד"ר פ' קדושים (פכ"ד, ו) אמתיה דר' ישמעאל בר רב יוחנן אמרה אנא הוינא משמשא למנוי דמרי כו', פירש המת"כ אני הייתי פורש ומציע המטה של אדוני ע"ש. [ועיין בסדר הדורות (ע' רב שמואל צ"ר יצחק), מש"כ בדברי המת"כ הנ"ל, ומה שהציא שם בשם לוואת ר"א הגדול ע"ש, לא מלאתי כעת]. ואגב אעיר על מש"כ המת"כ שם, אמתיה שפחה שלו אמה עבריה. ולא ידעתי למה הוצרך לפרש אמה עבריה, והרי אמה עבריה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג, ופשוט דהיתה שפחה נכרית, וז"ע. וראיתי בספר המקנה קידושין (ע' א) שכתב, מה שמצינו באליעזר שאמר לרבקה השקיני נא וגו', וכן באמנון ותמר, וכן באבישג שהיתה משרתת את המלך, ז"ל שעדיין לא נגזרה גזירה זו דאין משתמשים באשה באותה זמן ע"ש. וכ"כ עוד בפנים יפות (פ' חיי שרה) בפסוק השקיני נא וגו'. ולפי זה י"ל דאין ראיה מכאן דאפשר דגם צימי אלישע עדיין לא נגזרה גזירה זו. וע"ע מה שכתבנו בעירובין (נג ב) בד"ה נתארחתי אלל אכסניא אחת.

המתפלל צריך שיכווין את רגליו כו'. בעיין יעקב כתב, דצ"ס לפניו הגירסא איכא דאמרי, ולכן השמיט הרמז"ס בפ"ה מהלכות תפלה האי דינא, דפסק כלשנא בתרא